

De meerwaarde van psychosociale hulphonden en de inzet bij cliënten met ernstige psychiatrische aandoeningen

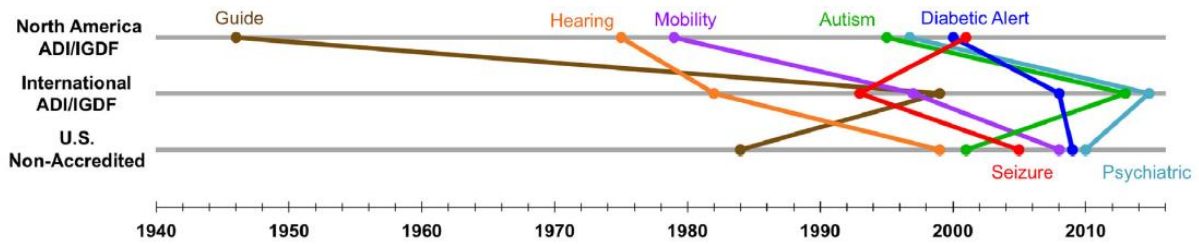
*Daniëlle van der Sluis
Universiteit Utrecht*

Binnen het FACT wordt gewerkt met cliënten met ernstige psychiatrische aandoeningen (EPA). Een groot deel van de FACT-clieënten heeft dan ook behoefte aan intensieve zorg, waarbij er meermaals per week contact is met verschillende hulpinstanties. Veel van hen hebben daarbij al een lange behandelgeschiedenis in de GGZ (CCAF, 2023) en sommigen zullen ook hun hele leven in bepaalde mate aan de GGZ verbonden blijven (Van Veldhuizen, 2016). Bij dergelijke zorg-intensieve casussen is het belangrijk te kijken naar wat de GGZ de cliënt aan hulp en ondersteuning kan bieden, maar zeker ook naar wat de mogelijkheden voor herstelondersteuning voor de cliënt zijn buiten de GGZ (GGZ Standaarden, 2023). Eén van deze mogelijkheden is de inzet van een psychosociale hulphond.

Een psychosociale hulphond is een assistentiehond die getraind wordt om zijn baas, die gediagnosticeerd is met een psychische aandoening zoals PTSS, schizofrenie, depressie, angst of bipolaire stoornis, te ondersteunen (Lloyd et al., 2019). Deze honden zijn meer dan een huisdier en helpen door middel van aangeleerde handelingen, ook wel hulphondtaken genoemd, om het dagelijks leven van de eigenaar dragelijker te maken (Kibo, 2020). De inzet van psychosociale hulphonden is nog relatief nieuw (Esnayra & Love, 2008); er is nog weinig onderzoek naar gedaan en onder behandelaren en cliënten is er vaak beperkte kennis over het bestaan, de werking en de waarde van deze honden (Bremhorst et al., 2018; Walther et al., 2017). Toch zou een psychosociale hulphond voor een aantal FACT-clieënten wellicht passend kunnen zijn en hen extra ondersteuning kunnen bieden, ter aanvulling van de GGZ-hulpverlening die zij al ontvangen. Tegelijkertijd vraagt het hebben en verzorgen van een hond ook een grote mate van verantwoordelijkheid, wat voor sommige FACT-clieënten te overweldigend kan zijn (Esnayra & Love, 2008; Lessard et al., 2018). Deze literatuurreview richt zich daarom op de vraag: Wat is de meerwaarde van een psychosociale hulphond en wanneer is de inzet hiervan geïndiceerd bij cliënten met een ernstig psychiatrische aandoening?

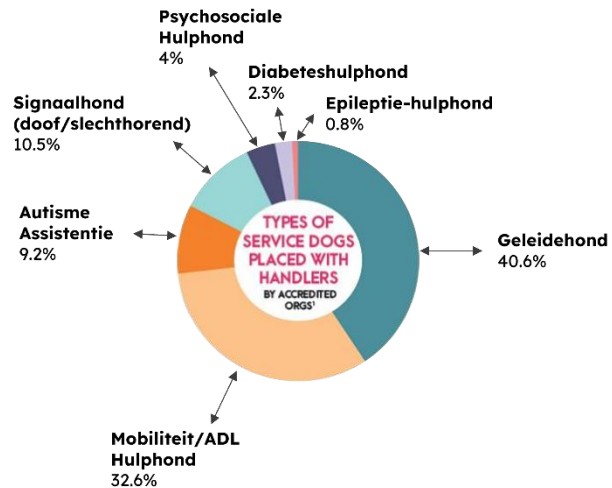
Geschiedenis van de psychosociale hulphond

De eerste onderzoeken naar de inzet van honden bij psychosociale klachten begonnen in de VS en waren voornamelijk gericht op de rol van huishonden bij eenzaamheid en sociaal isolement. In 1990 toonde Siegel aan dat de aanwezigheid van een hond ouderen kan beschermen tegen verschillende fysieke en mentale problemen, wat zich uitte in minder medische bezoeken gedurende een periode van één jaar. In diezelfde tijd toonde onderzoek aan dat ouderen die rouwen om verlies van hun partner of vrienden, minder depressieve symptomen rapporteerden wanneer ze een huisdier hadden (Garity et al., 1989). Tevens kwam uit onderzoek naar voren dat hulphonden van een ander type, zoals geleidehonden of signaalhonden voor doven, ook invloed hadden op de mate van eenzaamheid die de eigenaar ervaarde. Belangrijk hierin bleek de bron van sociale steun die dieren kunnen bieden (Hart et al., 1996). Vanuit deze gevonden positieve invloeden van een huishond op mentaal welzijn, begon het idee om honden specifiek te gaan trainen en ze daarmee op te leiden om diens eigenaar met mentale problematiek te ondersteunen. Hiermee ontstond het concept van de psychosociale hulphond (Esnayra & Love, 2009).

Figuur 1. Implementatie van verschillende hulphond-types over de jaren heen. Herdrukt van Walther et al. (2017).

Over de jaren heen werden er wereldwijd opleidingsinstituten opgezet om de psychosociale hulphonden te trainen. Figuur 1 (Walther et al., 2017) geeft het gemiddelde jaar waarin de implementatie van de verschillende type hulphonden plaatsvond weer. Dit figuur laat zien dat, in vergelijking tot andere type hulphonden, de psychosociale hulphond zowel in de VS als wereldwijd pas relatief laat op de kaart werd gezet. Ook in 2017 bleek het aantal gecertificeerde psychosociale hulphonden nog aanzienlijk minder te zijn dan andere type hulphonden, zoals de geleidehond of de hulphond voor algemene dagelijkse verrichtingen (ADL) (Figuur 2; Walther et al., 2017). De vraag is uiteraard of dit te maken heeft met onbekendheid over psychosociale hulphonden of de noodzaak en het effect van dit type hulphonden (Walther et al., 2017). Voor het beantwoorden van deze vraag is wetenschappelijk onderzoek onmisbaar.

Figuur 2. Percentage hulphonden per hulphond-type in de VS. Herdrukt van Walther et al. (2017).

Onderzoek naar effectiviteit

Ondanks een groot tekort aan wetenschappelijk onderzoek naar de effectiviteit van psychosociale hulphonden (Bremhorst et al., 2018; Walther et al., 2017), zijn er toch enkele onderzoeksresultaten bekend. Esnayra en Love (2009) zetten een vragenlijstonderzoek uit bij psychosociale hulphond-gebruikers in de VS, dat zich richtte op de klachtverloop sinds de komst van hun hulphond. 84,4% van de participanten rapporteerde een afname van mentale klachten sinds de komst van hun hulphond. Daarbij gaf 40% een afname aan in medicatiegebruik sinds de komst van hun hulphond. De onderzoekspopulatie van dit onderzoek was verbonden aan een online platform voor psychiatrische hulphond-gebruikers en dus niet representatief voor de gehele populatie psychosociale hulphond-gebruikers in de VS. Desalniettemin indiceert deze uitkomst dat een groot deel van de hulphond-gebruikers hun hond als positief voor hun mentale welzijn ervaart. Vergelijkbare resultaten werden gevonden bij een vragenlijstonderzoek naar klachtverloop sinds de komst van hun hond, onder 600 psychosociale hulphond-gebruikers in Australië (Lloyd et al., 2019). 100% van de deelnemers rapporteerde positieve effecten te ervaren van de aanwezigheid van hun hulphond. Bovendien rapporteerde 46% een afname in zorggebruik, wat voornamelijk het gevolg was van minder suïcidepogingen, minder opnames en een afname in medicatiegebruik. 30% toonde een toename in zorggebruik, wat grotendeels werd veroorzaakt doordat de hulphond zorgde voor meer mogelijkheid om van de reguliere zorg gebruik te maken. Dit laatste sluit aan bij de toenemende maatschappelijke

betrokkenheid die de psychosociale hulphond-gebruikers zeggen te ervaren sinds de komst van hun hond.

Binnen het beperkt aantal onderzoeken naar psychosociale hulphonden heeft het grootste deel zich gericht op de effectiviteit bij mensen met PTSS. Literatuuronderzoek naar de voordelen van psychosociale hulphonden bij oorlogsveteranen met PTSS laat zien dat hulphonden een belangrijke rol kunnen spelen in het bieden van gezelschap en sociale connectie aan geïsoleerde individuen. Tevens dragen ze bij aan de afname van suïcidale gedachten en depressieve klachten, en kan hun aanwezigheid de angst en stress die ervaren wordt tijdens exposure aan stressoren doen verminderen (Krause-Parello et al, 2016). Dit zijn allemaal relevante factoren in de al bewezen effectieve behandelingen voor PTSS (GGZ Standaarden, 2022). Een recente meta-analyse concludeerde bovendien dat het plaatsen van een psychosociale hulphond samenhangt met een betekenisvolle afname in PTSS-klachten, wat werd bevestigd door een gemiddelde afname van 1.14 SD op de PCL-5 score na plaatsing van de hulphond. Echter, deze studie benadrukte ook dat bij follow-up de PTSS-klachten gemiddeld nog steeds boven de diagnostische cutoff score bleven en dat een hulphond bij PTSS geen op zichzelf staande oplossing is, maar vooral als aanvulling moet worden gezien op de reguliere zorg. Toch wordt deze interventie, met een gemiddelde scoreverandering van -15.13 op het aantal PTSS-klachten op de PCL-5, zeker gezien als kosteneffectief, met mogelijkheden voor klinisch significante verbetering (Leighton et al., 2022).

Helpende factoren

Dat psychosociale hulphond-gebruikers de aanwezigheid van hun hond als positief ervaren mag duidelijk zijn. Hierbij rest de vraag welke specifieke factoren hieraan bijdragen. Allereerst zijn er de hulphondtaken. Tabel 1 (Esnayra & Love, 2008; Lessard et al., 2018; Lloyd et al., 2019; Rodriguez et al., 2020) geeft een overzicht van de verschillende taken die hulphonden aangeleerd kunnen krijgen, onderverdeeld per stoornis en symptoom. Belangrijk hierbij is te benoemen dat er vaak veel overlap is tussen stoornissen en dat sommige hulphondtaken bij verschillende soorten problematiek effectief kunnen zijn. Onderzoek vond dan ook geen significante associatie tussen de gestelde diagnose en de taken die de psychosociale hulphond uitvoert (Lloyd et al., 2019).

Mensen met PTSS geven aan voornamelijk de kalmerende hulphondtaken, zoals tactiele stimulatie en het doorbreken van hun angstige gevoelens door bijvoorbeeld afleiding, als meest belangrijk te beschouwen. Ook het detecteren van, en interveniëren bij angst en depressieve gevoelens wordt zeer waardevol geacht (Lessard et al., 2018; Rodriguez et al., 2020). Niet alleen bij PTSS, maar ook bij andere psychische stoornissen worden de hulphondtaken van angstvermindering door middel van detectie en tactiele stimulatie als meest belangrijk aangewezen (Lloyd et al., 2019).

Hoewel alle aangeleerde hulphondtaken als helpend werden beoordeeld, ervoeren de eigenaren in het onderzoek van Rodriguez et al. (2020) de ongetrainde gedragingen van de hond gemiddeld als meest helpend voor hun PTSS. Voorbeelden van ongetrainde gedragingen zijn het bieden van gezelschap, onvoorwaardelijkheid, onafhankelijkheid, geluk en liefde. Ook andere onderzoeken halen de waarde aan van deze ongetrainde gedragingen, waarbij voornamelijk het belang van de hond in het ervaren van veiligheid wordt benadrukt, evenals de waarde van het dierlijke gezelschap (Leighton et al., 2022; Lessard et al., 2018). Waar eigenaren het meeste baat bij hebben wisselt per onderzoek. In de studie van Esnayra en Love (2008) ervoerde 4.6% de aangeleerde hulphondtaken als meest belangrijk en 30.8% vond de ongetrainde gedragingen het meest waardevol. Voor 61.5% waren de aangeleerd en niet-

aangeleerde taken even belangrijk. Ondanks de verschillen in voorkeur voor getrainde of ongetrainde taken, is het bij het overwegen van de inzet van een psychosociale hulphond bij alle stoornissen van belang om dus niet enkel te kijken naar welke hulphondtaken er mogelijk zijn, maar ook te kijken naar welke ongetrainde gedragingen voor positieve uitkomsten zouden kunnen zorgen.

Theoretisch perspectief

De positieve effecten van de inzet van een psychosociale hulphond kunnen worden ondersteund vanuit verschillende psychologische theorieën.

Hechtingstheorie

De hechtingstheorie (Bowlby, 1969) stelt dat emotioneel welzijn sterk wordt beïnvloed door persoonlijk relaties. Dieren, en dus ook honden, kunnen fungeren als belangrijk hechtingsfiguur die onvoorwaardelijke liefde biedt, vergelijkbaar met de 'ideale moeder' uit de hechtingstheorie. Bij mensen die als kind onveilig gehecht zijn kan het onvoorwaardelijke karakter van een hond bijdragen aan het opbouwen van vertrouwen en het ervaren van veiligheid (Hart & Yamamoto, 2015). Wanneer de hulphond een veilige plek vormt kan deze bij emotionele situaties of stress diens eigenaar emotionele steun en geruststelling bieden, wat belangrijke factoren zijn voor gezonde emotieregulatie en vermindering van gevoelens van eenzaamheid (Hart & Yamamoto, 2015; Williams et al., 2018). Verschillende onderzoeken suggereren dat na het ervaren van veiligheid en vertrouwen bij een dier, dit mogelijk ook makkelijker ontwikkeld kan worden ten opzichte van andere mensen (Green et al., 2009; Julius et al., 2013). Zo laat onderzoek onder pleegkinderen zien dat veel van deze kinderen wantrouwen, dreiging en projectie ervaren ten opzichte van hun pleegouders en dat het voor hen lastig is om nieuwe volwassenen in hun leven te vertrouwen. Echter, richting dierlijk gezelschap ervaren de kinderen dit wantrouwen en de dreiging niet. Daarbij kunnen ze zich op den duur soms zelfs veilig gaan voelen bij het dier. Het dier vormde voor de kinderen een veilige basis en kon van daaruit uiteindelijk als een 'brug' fungeren in het contact met de pleegouders. Zien hoe de pleegouders zorg en liefde uitten richting de voor hen vertrouwde hond, zorgde ervoor dat hun wantrouwen en achterdocht richting de pleegouders afnam (Carr & Rockett, 2017). Meer onderzoek is nodig om de onderliggende processen die plaatsvinden bij deze positieve overdracht beter te begrijpen.

Zelfpsychologie

Binnen de zelfpsychologie (Kohut, 1971) wordt het 'zelf' gezien als centrum van een individu's psychologische wereld. Als een kind ontwikkelt in een gezonde omgeving, ontstaat er een gezond gevoel van het zelf waardoor het individu daarna doorgaans consistente patronen kan onderhouden en zelfregulatie kan toepassen gedurende diens leven. Echter, wanneer individuen geen gezond gevoel van het zelf kunnen ontwikkelen, worden ze afhankelijk van anderen om in hun behoeften voorzien te kunnen worden. Deze 'anderen' heten zelfobjecten. Zelfobjecten zijn een normaal onderdeel van het ontwikkelingsproces, gezien kinderen nog niet in staat zijn om in al hun eigen behoeften te voorzien. Echter, bij gezonde ontwikkeling worden zelfobjecten geïnternaliseerd wanneer het kind ouder wordt, wat betekent dat het kind de ideeën, normen en waarden van hun zelfobjecten als onderdeel van eigen overtuiging of gedrag gaat zien. Wanneer dit niet gebeurt, bijvoorbeeld als gevolg van een onveilige hechting, heeft het individu ook als volwassene nog een sterke behoefte aan zelfobjecten (Van der Laan, 1994). Een psychosociale hulphond kan voor deze individuen een zelfobject vormen. Hierbij kan de hond fungeren als spiegel die een gevoel van eigenwaarde reflecteert, een ideale partner of ouder representeren die bepaalde gewenste eigenschappen bezit, of een zogenaamd 'alter ego' vormen die in

Tabel 1

Overzicht van hulphondtaken, onderverdeeld per stoornis en symptoom.

Hulphondtaken		
Stoornis	Symptoom	Taken
Depressie	Hypersomnia	Wakker maken van eigenaar, bieden dagstructuur
	Geheugenverlies	Herinnering bieden voor medicatie inname, verloren objecten traceren o.b.v. geur
	Desorganisatie	Assisteren in dagelijkse routines en huishoudelijke klusjes
Angst	Rusteloosheid/afleidbaarheid	Tactiele stimulatie voor geruststelling, Deep Pressure Therapy (DPT), medicatie brengen
	Sociale angst	Assisteren in sociale situaties of eigenaar helpen uit situatie te gaan
Paniek	Geur-cues	Signaleren beginnende paniekaanval
	Fight or flight respons	Eigenaar naar veilige plek brengen
	Duizeligheid	Leunen tegen eigenaar
OCD	Repetitief gedrag	Onderbreken van gedrag
PTSS	Overmatige waakzaamheid	Aanwezigheid anderen kenbaar maken, contact blokkeren
	Angst	Veiligheidscheck ruimtes, geruststellen
	Nachtmerries	Licht aandoen, wakker maken eigenaar
	Dissociatie/herbeleving	Terugbrengen naar hier en nu
Schizofrenie	Hallucinaties	Onderscheiden hallucinatie vs. werkelijkheid
	Verwarring of desoriëntatie	Eigenaar thuisbrengen
	Gevoelens van overweldiging	Afscherming bieden in drukke situaties
Bipolair	Hyperfocussie of geprikkeldheid	Signaleren beginnende manische episode
	Agressief/risicovol rijgedrag	Signaleren op risicovol rijgedrag
Eetstoornis	Verlaagde bloedsuikerspiegel	Signaleren lage suikerspiegel
	Verstoord eetpatroon	Herinnering bieden voor eetmomenten

perfecte overeenstemming is met het individu, wat leidt tot minder gevoelens van eenzaamheid (Hart & Yamamoto, 2015).

Zelfbeschikkingstheorie

Zelfbeschikking refereert naar het vermogen van een individu om zelf keuzes te maken en diens eigen leven vorm te geven. De mate van zelfbeschikking die iemand ervaart speelt een belangrijke rol in diens psychologische gezondheid en welzijn (Emerson, 1971). De

zelfbeschikkingstheorie (Deci & Ryan, 1985) veronderstelt dat mensen zelfbeschikking kunnen ervaren wanneer ze in hun behoefte aan competentie (de vaardigheden bezitten die je nodig hebt voor succes), verbondenheid (het gevoel hebben ergens bij horen) en autonomie (controle ervaren over eigen gedrag en doelen) worden voorzien. Een psychosociale hulphond draagt bij aan deze basisbehoeften. Allereerst kan de eigenaar zich hechten aan de hond en hierdoor verbondenheid ervaren. Daarnaast kan het trainen van de hond en hier succeservaringen in opdoen bijdragen aan een gevoel van competentie. Tenslotte kan een hulphond ervoor zorgen dat iemand weer zelfstandig deel kan nemen aan de maatschappij en van daaruit autonomie kan ervaren (Van der Helm, 2021).

Beperkende factoren

Naast de positieve ervaringen die hulphondgebruikers rapporteren, brengt het bezitten van een psychosociale hulphond ook verschillende beperkende factoren met zich mee.

Gezondheid van de hond

Veel eigenaren geven aan zich regelmatig zorgen te maken over de gezondheid van hun hond (Lessard et al., 2018). Vanuit de maatschappij wordt daarbij vaak de vraag gesteld of de hond zelf geen beperkingen ervaart van diens functie als psychosociale hulphond, door een gebrek aan rust, herstel en routine (Esnayra & Love, 2008; Krause-Parello et al., 2016). Onderzoek naar PTSS-hulphonden bij veteranen wees echter uit dat de honden zelf geen stress lijken te ondervinden als gevolg van hun werkzaamheden (Van Houtert et al., 2018).

Onderhoud van de hond

Het onderhouden van een hulphond vereist een grote verantwoordelijkheid, bijvoorbeeld voor het oefenen van gedrag en gehoorzaamheid met de hond, de dagelijkse zorg voor de hond en het bewerkstelligen van tijdige dierenartsbezoeken. Dit vergt veel tijd, ruimte en inspanning van de eigenaar (Lessard et al., 2018). Daarbij doet een hulphond een beroep op de financiële middelen van de eigenaar. Hulphondtrajecten kosten gemiddeld €12.000,- tot €30.000,- (Krause-Parello et al., 2016). In Nederland worden psychosociale hulphonden doorgaans niet vergoed en voor veel cliënten zijn de hoge kosten voor aanschaf, opleiding en onderhoud dan ook een invloedrijke beperking (Van der Helm, 2021).

Reacties van buitenaf

Een terugkerend obstakel is de reactie van werkgevers, naasten en de maatschappij op de aanwezigheid van een hulphond. Eigenaren worden soms verzocht hun hond thuis te laten, of worden met hun hond geweigerd in openbare gelegenheden, zoals restaurants, supermarkten of in het openbaar vervoer. Ook geven eigenaren aan dat persoonlijke relaties soms veranderen door de aanwezigheid van een hulphond, onder andere doordat de keuze voor een hulphond niet altijd goed wordt begrepen door naasten (Esnayra & Love, 2008; Lessard et al., 2018). Daarbij trekt de aanwezigheid van de hond soms ongewilde publiekelijke aandacht, wat kan leiden tot (onbedoeld-)intrusieve vragen (e.g. “Waarom heb jij een hulphond?”, “Wat is er met jou aan de hand?”, “Wat doet jouw hond voor jou?”). Ook het ervaren van stigma vanuit de maatschappij of naasten wordt veel gerapporteerd (Lessard et al., 2018).

Verlies

De vaste nabijheid van een hulphond, het co-reguleren van emoties en de overige taken die een hulphond voor de eigenaar kan uitvoeren, maakt de eigenaar soms ook erg afhankelijk van de hond. Vaak wordt dit pas zichtbaar wanneer de hond wegvalt. Dit kan zijn omdat de hond wegens omstandigheden (e.g. pensionering van de hond, de hond wordt afgekeurd voor hulphond-doeleinden, eigenaar is niet in staat voor de hond te zorgen) uit huis moet worden

geplaatst, maar meestal heeft dit te maken met overlijden van de hond (Kwong & Bartholomew, 2011). Honden worden gemiddeld 7 tot 14 jaar oud (Watowich et al., 2020), wat betekent dat veel hulphond-eigenaren hun hond op een dag zullen verliezen. Het verliezen van de veilige basis en het gezelschap van de hond, samen met de verminderde mobiliteit die het vertrek van de hulphond meebrengt, heeft doorgaans een grote impact op de eigenaar (Kwong & Bartholomew, 2011). Uit onderzoek blijkt dat veel eigenaren de rouwgevoelens bij het verliezen van hun hulphond vergelijkbaar vinden aan, of soms nog heftiger vinden dan, het verlies van een hechte vriend of familielid (Kwong & Bartholomew, 2011; Nicholson et al., 1995). Hoe eigenaren uiteindelijk reageren op het verlies van hun hulphond en hoeveel last ze hiervan ervaren is voornamelijk afhankelijk van de coping strategieën die ze hanteren, maar dat het een grote impact heeft op hun welzijn is onmiskenbaar (Kwong & Bartholomew, 2011).

Voor wie?

Er zijn geen vaste criteria die bepalen of een cliënt wel of niet geschikt is om een psychosociale hulphond te nemen. Wel kan op basis van eerder onderzoek en beschikbare informatie over hulphond-eigenaren een aantal factoren geïdentificeerd worden die belangrijk zijn in deze overweging.

Esnayra en Love (2008) hebben een aantal criteria opgesteld die gebruikt kunnen worden in het beoordelen van de kans op succes bij de inzet van een psychosociale hulphond (Tabel 2). Allereerst blijkt dat cliënten die uiteindelijk positieve ervaringen hebben met een psychosociale hulphond, doorgaans al een positieve geschiedenis hadden met honden of zich al interesseerden voor honden voorafgaand aan hun hulphondtraject. Een positieve attitude tegenover honden vergroot de kans op hechting aan de hulphond (Payne et al., 2015). Individuen met een geschiedenis van dierenmishandeling of huiselijk geweld zouden daarentegen minder snel in aanmerking komen voor een hulphond, enerzijds vanwege een verminderde kans op succes, anderzijds vanwege het welzijn en de veiligheid van de hond (Ascione et al., 1997; Esnayra & Love, 2008).

Kenmerken van de cliënt die volgens dit onderzoek samenhangen met een succesvolle inzet van een psychosociale hulphond, zijn de aanwezigheid van een DSM diagnose, de aanwezigheid van een actueel behandelplan waar de cliënt zich ook aan committeert, indien van toepassing inname van medicatie volgens voorschrift en geen actueel hoog-risico op suïcide. Andere individuele kenmerken die zij belangrijk achten zijn een vaste woonplek, geletterd zijn, toegewijd zijn tot het 24/7 samen zijn met de hond en tot het dagelijks willen trainen met de hond, en de aanwezigheid van een betrouwbaar steunnetwerk. Ook benadrukken ze dat het belangrijk is dat de cliënt zich ervan bewust is en accepteert dat een psychosociale hulphond hem/haar publiekelijk kan identificeren als ‘persoon met een beperking’. Tenslotte halen Esnayra en Love het belang aan van voldoende financiële middelen om de hond de nodige verzorging te kunnen bieden en om het opleidingstraject van de hond te kunnen betalen.

Tabel 2*Kenmerken die samenhangen met een succesvolle inzet van psychosociale hulphonden.*

Cliënts klinische status
<ol style="list-style-type: none"> 1. Huidige DSM-V As I diagnose 2. Aanwezigheid actueel behandelplan waar cliënt zich aan committeert 3. Cliënt neemt medicatie zoals voorgeschreven (indien van toepassing) 4. Geen actueel hoog-risico op suïcide
Individuele kenmerken
<ol style="list-style-type: none"> 5. Geen geschiedenis met dierenmishandeling of huiselijk geweld 6. Positieve geschiedenis met honden 7. Stabiele woonsituatie 8. Geletterd 9. Toegewijd tot dagelijkse training met de hond 10. Toegewijd tot 24/7 samen zijn met de hond 11. Aanwezigheid van een betrouwbaar steunnetwerk 12. Cliënt is zich ervan bewust dat een psychosociale hulphond hem/haar openlijk identificeert als 'iemand met een beperking' en kan dit accepteren
Financiële kenmerken
<ol style="list-style-type: none"> 13. Financiële middelen om in de behoeften en zorg van de hond te voorzien 14. Financiële middelen om de opleiding van de hond te betalen

Noot. Aangepast van Esnayra en Love (2008).

Meer onderzoek

Om psychosociale hulphonden meer op de kaart te zetten en mogelijk de stap te maken naar een vergoeding vanuit de zorgverzekering, is er meer onderzoek nodig. Gecontroleerde kwantitatieve onderzoeken met een controlegroep en een grote steekproef zijn nodig om de effecten van deze interventie in beeld te brengen. Daarbij zou gekeken kunnen worden naar de verschillende psychologische dynamieken en fysiologische systemen die door de aanwezigheid van de hond beïnvloed worden, om beter te begrijpen hoe een psychosociale hulphond kan bijdragen aan iemands welzijn (Krause-Parello et al., 2016; Lessard et al., 2018).

Naast effectstudies is meer onderzoek naar de invloed en uitwerking van specifieke hulphondtaken wenselijk. Zo is er nog geen onderzoek gedaan naar de vraag of het werken met een psychosociale hulphond kan functioneren als maladaptief veiligheidsgedrag voor de cliënt. Onderzoek naar specifieke hulphondtaken is nodig om te begrijpen of de inzet hiervan, naast ondersteunend, ook contra-therapeutisch kan werken, bijvoorbeeld in de vorm van vermijdingsgedrag (Leighton et al., 2022).

Daarnaast is het relevant om meer te verdiepen in verschillende implementatievormen van de psychosociale hulphond. Op basis hiervan kunnen mogelijk *best practices* op het gebied van de opleiding van de hond, de inzet van specifieke hondenrassen en de individuele begeleiding van de cliënt na plaatsing van de hond ontwikkeld worden, met betere effectiviteit van de interventie als gevolg (Krause-Parello et al., 2016; Lloyd et al., 2019; Rodriguez et al., 2020).

Tenslotte is het van belang te onderzoeken wat de invloed is van de inzet van een psychosociale hulphond op concepten als diversiteit, gelijkheid en inclusie. Het verliezen van sociale participatie door bijvoorbeeld isolatie of angstklachten heeft een duidelijke negatieve invloed op iemands mentale welzijn. Een psychosociale hulphond kan hier een belangrijke rol in spelen. Echter, het inzetten van een hulphond kan er ook voor zorgen dat iemands beperking zichtbaar

wordt voor het publiek, wat kan leiden tot discriminatie of stigmatisering. Het is dan ook belangrijk dat toekomstig onderzoek dit onderwerp met een brede lens in beschouwing neemt en daarbij niet alleen het individu, maar ook de maatschappij als geheel meeneemt (Esnayra & Love, 2008; Leighton et al., 2022).

Conclusie

De psychosociale hulphond is nog een nieuw concept en er is nog weinig onderzoek gedaan naar de werking en de effectiviteit van deze interventie. Uit de beschikbare onderzoeken komt duidelijk naar voren dat de hulphond-eigenaren zelf veel profijt ervaren van de aanwezigheid van hun hulphond. Zowel getrainde hulphondtaken als ongetraind gedrag in de vorm van het bieden van gezelschap of veiligheid, biedt hen ondersteuning in het dagelijks leven. Op het gebied van effectiviteit is een aantal overwegend positieve resultaten beschikbaar, maar meer gecontroleerd, grootschalig onderzoek is nodig om overtuigende uitspraken te doen over de effectiviteit van deze interventie. Ook wordt meer onderzoek naar de specifieke hulphondtaken, *best practices* op het gebied van implementatie en opleiding en de sociaal-maatschappelijke gevolgen van de inzet van een psychosociale hulphond aanbevolen. Op basis van onderzoek en hulphond-gebruikersgegevens is een aantal factoren geïdentificeerd die mogelijk meespelen in het bepalen van de kans op succesvolle inzet van een psychosociale hulphond. Echter, in de praktijk worden geen vaste criteria gebruikt voor het bepalen of een cliënt al dan niet in aanmerking komt voor een hulphond. Het is belangrijk om goed te kijken naar de cliënts unieke situatie en zowel de mogelijke beperkende factoren als potentiële succesfactoren mee te nemen in deze overweging.

Referenties

- Ascione, F. R., Weber, C. V., & Wood, D. S. (1997). The Abuse of Animals and Domestic Violence: A National Survey of Shelters for Women who are Battered. *Society and Animals*, 5(3). 205-218. <https://doi.org/10.1163/156853097X00132>
- Bowlby, J. (1969). *Attachment. Attachment and loss: Vol. 1. Loss*. Basic Books.
- Bremhorst, A., Mongillo, P., Howell, T., Marinelli, L. (2018). Spotlight on Assistance Dogs – Legislation, Welfare and Research. *Animals*, 8(129). doi:10.3390/ani8080129
- Carr, S., & Rockett, B. (2017). Fostering secure attachment animal companions in foster home. *Attachment & Human Development*, 19(3), 259-277. doi:10.1080/14616734.2017.1280517
- CCAF. (2023). *Wat is Flexibele ACT*. Geraadpleegd van: <https://ccaf.nl/wat-is-flexible-act/>
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. Springer Science & Business Media.
- Emerson, R. (1971). Self-Determination. *American Journal of International Law*, 65(3), 459-475. doi:10.2307/2198970
- Esnayra, J., & Love, C. (2008). A Survey of Mental Health Patients Utilizing Psychiatric Service Dogs. *PSD Lifestyle*. Geraadpleegd van: [\(PDF\) A Survey of Mental Health Patients Utilizing Psychiatric Service Dogs \(researchgate.net\)](#)
- Garrity, T. F., Stallones, L., Marx, M. B., & Johnson, T. P. (1989). Pet ownership and attachment as supportive factors in the health of the elderly. *Anthrozoös*, 3(1), 35–44. <http://dx.doi.org/10.2752/089279390787057829>
- GGZ Standaarden. (2022). *Zorgstandaard Psychotrauma- en stressorgerelateerde stoornissen*. Geraadpleegd van: [PDF Export \(ggzstandaarden.nl\)](#)
- GGZ Standaarden. (2023). *Zorgstandaard Herstelondersteuning*. Geraadpleegd van: [Samenvatting - Herstelondersteuning | GGZ Standaarden](#)
- Green, J. D., Mathews, M. A., & Foster, C. A. (2009). Chapter 4 – Another Kind of “Interpersonal” Relationships: Humans, Companion Animals, and Attachment Theory. In E. Cuyler & M. Ackhart (Eds.), *Psychology of Relationships* (87-104). Nova.
- Hart, L. A., & Yamamoto, M. (2015). Chapter 6 – Recruiting Psychosocial Health Effects of Animals for Families and Communities: Transition to Practice. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy: Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions* (53-72). Academic Press.
- Hart, L. A., Zasloff, R. L., & Benfatto, A. M. (1996). The socializing role of hearing dogs. *Applied Animal Behavior Science*, 47(1), 7–15. [http://dx.doi.org/10.1016/0168-1591\(95\)01006-8](http://dx.doi.org/10.1016/0168-1591(95)01006-8)
- Julius, H., Beetz, A., Kotrschal, K., Turner, D., & Uvnas-Moberg, K. (2013). *Attachments to pets: An integrative view of human-animal relationships with implications for therapeutic practice*. Hogrefe Publishing.
- Kibo. (2020). *Kibo Medical Detection Dogs*. Geraadpleegd van: <https://www.kibomdd.com/ptsshulphond>
- Kohut, H. (1971). *The analysis of the self*. International Universities Press.
- Krause-Parello, C. A., Sarni, S., & Padden, E. (2016). Military veterans and canine assistance for post-traumatic stress disorder: A narrative review of the literature. *Nurse Education Today*, 47. 43-50. doi:[10.1016/j.nedt.2016.04.020](https://doi.org/10.1016/j.nedt.2016.04.020)

- Kwong, M. J. & Bartholomew, K. (2008). Not Just a Dog: An Attachment Theory Perspective on Relationships with Assistance Dogs. *Attachment Human Development, 13*(5). 421-436. doi:10.1080/14616734.2011.584410.
- Leighton, S. C., Nieforth, L. O., & O'Haire, M. E. (2022). Assistance dogs for military veterans with PTSD: A systematic review, meta-analyses, and meta-synthesis. *PLoS ONE, 17*(9). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0274960>
- Lessard, G., Vincent, C., Gagnon, D. H., Belleville, G., Auger, E., Lavoie, V., ... Béland, E. (2018). Psychiatric service dogs as a tertiary prevention modality for veterans living with post-traumatic stress disorder. *Mental Health & Prevention, 10*, 42-49. <https://doi.org/10.1016/j.mhp.2018.01.002>
- Lloyd, J., Johnston, L., & Lewis, J. (2019). Psychiatric Assistance Dog Use for People Living With Mental Health Disorders. *Frontiers in Veterinary Science, 6*(166). doi:10.3389/fvets.2019.00166
- Nicholson, J., Kemp-Wheeler, S., & Griffiths, D. (1995). Distress arising from the end of a guide dog partnership. *Anthrozoos, 8*. 100-110.
- Payne, E., Bennett, P. C., & McGreevy, P. D. (2015). Current perspectives on attachment and bonding in the dog-human dyad. *Psychology Research and Behavior Management, 8*. 71-79. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S74972>
- Rodriguez, K. E., LaFollette, M. R., Hediger, K., Ogata, N., & O'Haire, M. E. (2020). Defining the PTSD Service Dog Intervention: Perceived Importance, Usage, and Symptom Specificity of Psychiatric Service Dogs for Military Veterans. *Frontiers in Psychology, 11*(1638). doi:10.3389/fpsyg.2020.01638
- Siegel, J. (1990). Stressful life events and use of physician services among the elderly: the moderating role of pet ownership. *Journal of Personality and Social Psychology, 58*(6), 1081-1086. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.58.6.1081>.
- Van der Helm, G. H. P. (2021). *Richtlijn psychosociale hulphond voor gemeenten*. Geraadpleegd van: [Richtlijn psychosociale hulphond voor gemeenten | Opinie \(hsleiden.nl\)](https://richtlijnswijzer.nl/RichtlijnPsychosocialeHulphondVoorGemeenten/Opinie/hsleiden.nl)
- Van der Laan, M. C. (1994). Kohuts zelf-psychologie en de problematiek van tweedegeneratie-oorlogsgetroffenen. *Tijdschrift voor Psychotherapie, 20*, 184-193. doi:10.1007/BF03079189
- Van Houtert, E. A. E., Endenburg, N., Wijnker, J. K., Rodenburg, B., & Vermetten, E. (2018). The study of service dogs for veterans with Post-Traumatic Stress Disorder: a scoping literature review. *European Journal of Psychotraumatology, 9*. <https://doi.org/10.1080/20008198.2018.1503523>
- Van Veldhuizen, R. (2016). *Zakboek FACT: Flexible Assertive Community Treatment*. Boom.
- Walther, S., Yamamoto, M., Thigpen, A. P., Garcia, A., Willits, N. H., & Hart, L. A. (2017). Assistance Dogs: Historic Patterns and Roles of Dogs Placed by ADI or IGDF Accredited Facilities and by Non-Accredited U.S. Facilities. *Frontiers in Veterinary Science, 4*(1). doi: 10.3389/fvets.2017.00001
- Watowich, M. M., MacLean, E. L., Hare, B., Call, J., Kaminski, J., Miklosi, A., & Snyder-Mackler, N. (2020). Age influences domestic dog cognitive performance independent of average breed lifespan. *Animal Cognition, 23*. 795-805. <https://doi.org/10.1007/s10071-020-01385-0>

Williams, W. C., Morelli, S. A., Ong, D. C., & Zaki, J. (2018). Interpersonal Emotion Regulation: Implications for Affiliation, Perceived Support, Relationships, and Well-Being. *Journal of Personality and Social Psychology*, *115*(2), 224-254.
<http://dx.doi.org/10.1037/pspi0000132>